

מימון עסקים קטנים ובינוניים בישראל

תמונת מצב

דוח זה הנו תרגום של מסמך שהופק על ידי הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים ונשלח לארגון ה-OECD לצורך ביצוע השוואות בין המדינות של הארגון

דצמבר 2017

שאלות והערות על מחקר הערכה זה ניתן לפנות לד"ר ניר בן אהרון, מנהל תחום מחקר, מדיניות וקשרים בין לאומיים בסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים
nir.benaharon@economy.gov.il

תוכן עניינים

1. התפתחויות עיקריות במימון חברות קטנות ובינוניות.....3
2. עסקים קטנים ובינוניים בכלכלה המקומית.....5
3. אשראי לעסקים קטנים ובינוניים.....6
  - 3.1 בנקים 7
  - 3.2 תנאי אשראי 7
4. מקורות נוספים למימון עסקים קטנים ובינוניים.....10
  - 4.1 קרנות הון סיכון 10
  - 4.2 מכשירי השקעה נוספים 12
5. אינדיקטורים נוספים 14
  - 5.1 חובות פגומים 14
  - 5.2 פיגור בתשלומים מלקוחות 15
  - 5.3 פעילות הכונס הרשמי 15
6. מדיניות הממשלה.....16
  - 6.1 ערבויות ממשלתיות להלוואות לעסקים קטנים ובינוניים.....16
  - 6.2 קרן SAWA להלוואות חוץ בנקאיות 19
  - 6.3 קרנות הון צמיחה 20
7. סיכום נתוני מימון לעסקים קטנים ובינוניים.....21
8. הפניות.....22
- נספח א. הגדרה לסוגי עסק לפי הבנקים השונים בישראלים (לפי מחזור פעילות).....23

1. התפתחויות עיקריות במימון חברות קטנות ובינוניות

עסקים קטנים ובינוניים מהווים את הרוב המכריע של עסקים בישראל. נכון לשנת 2015, ישנם בישראל 518,135 עסקים, כאשר 99.5% מהם הינם עסקים קטנים ובינוניים המעסיקים עד 100 עובדים.

מדיניות הממשלה בנושא עסקים קטנים ובינוניים ויזמות, מעוצבת בעיקר על ידי משרד הכלכלה והתעשייה ומיושמת על ידי הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים ועל ידי הרשות לחדשנות.

בעוד שלרשות החדשנות (בעבר המדען הראשי) יש נוכחות רבת שנים במסגרת המדיניות הישראלית ומתמקדת בחברות סטרט-אפ וחברות קטנות ובינוניות המבוססות על טכנולוגיה, הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים הוקמה בשלב מאוחר יותר כדי לשרת חברות קטנות ובינוניות במגזרים מסורתיים באמצעות אימון והכשרה ניהולית עסקית, גישה מסובסדת למימון (למשל, באמצעות הקרן להלוואות בערבות מדינה) וכן רשת חדשה של מרכזי תמיכה עסקית (מרכזי מעוף).

ההגדרות בתחום העסקים הקטנים והבינוניים אינן אחידות בין הגורמים הממשלתיים השונים, כך למשל הגדרות בנק ישראל אינן תואמות להגדרות הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים.

הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים מגדירה עסקים זעירים, קטנים, בינוניים וגדולים באופן הבא:

- עסק זעיר: עסק שגודלו עד 5 שכירים, או שמחזור מכירותיו קטן מ-2 מיליון ₪ בשנה.
- עסק קטן: עסק שגודלו עד 20 שכירים, או שמחזור מכירותיו קטן מ-20 מיליון ₪ בשנה.
- עסק בינוני: עסק שגודלו עד 100 שכירים, או שמחזור מכירותיו קטן מ-100 מיליון ₪ בשנה.
- עסק גדול: עסק שגודלו 100 עובדים ומעלה או שמחזור מכירותיו עומד על 100 מיליון ₪ בשנה ומעלה.

להלן ההתפתחויות העיקריות הנוגעות למימון עסקים קטנים ובינוניים בשנים האחרונות:

- בשנת 2014, הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים הקימה רשת מרכזים חדשה לתמיכה בעסקים (מרכזי מעוף) הפרוסים כיום ב-39 סניפים ברחבי הארץ. החל מסוף 2016, במסגרת פעילות הייעוץ של מעוף ניתן גם ליווי לקבלת מימון, הכולל סיוע לעסקים בהגשת בקשות לקבלת מימון מקרנות ומגופים פיננסיים.
- הקרן להלוואות בערבות המדינה לעסקים קטנים ובינוניים התרחבה ובמרכז האחרון (סוף 2015) שולבו בקרן לראשונה גופים מוסדיים, לצד הבנקים הפרטיים.
- שתי קרנות פריוט אקוויטי (PE) נוסדו בשנת 2016, לטובת השקעות הון לצמיחת עסקים בינוניים.
- בנובמבר 2015, אושר תיקון לחוק הבנקאות אשר מאפשר לחברות מימון חוץ בנקאיות לגייס אג"ח עד לסכום של 2.5 מיליארד ₪. סכום זה ישמש את חברות המימון החוץ בנקאיות למתן הלוואות לעסקים קטנים ובינוניים. עד לחודש נובמבר 2017, חברות המימון החוץ בנקאיות הנפיקו מספר סדרות אג"ח בשווי מאות מיליוני ₪.
- בינואר 2017, כחלק משורת מהלכים להגברת התחרות בענף הבנקאות ולהורדת עלויות המימון לעסקים הקטנים והבינוניים, אושר חוק המפריד את חברות האשראי מהבנקים.
- במרץ 2017, רשות ניירות ערך קבעה תקנות למימון המונים עבור חברות מחקר ופיתוח ועבור עסקים קטנים ובינוניים. בנובמבר 2017, ועדת הכספים של הכנסת אישרה את יוזמת רשות ניירות ערך לתיקון תקנות למימון המונים. מדובר במהלך אשר יסייע לעסקים הקטנים והבינוניים בהשגת מימון לפעילותם, ללא צורך בדיווח למשקיעים אודות זהותם, פעילותם, המבנה התאגידי שלהם ופרטי התוכניות העסקיות שלהם.
- באפריל 2017, לראשונה מזה 20 שנה קיבלה חברה חדשה רישיון סליקת אשראי המאפשר לה להיכנס ולהתחרות בשוק כרטיסי האשראי בשנה הבאה. מהלך זה צפוי להקטין את עלויות הסליקה של עסקים קטנים ובינוניים.
- עוד באפריל 2017, פרסמה רשות ניירות ערך הנחיות המגדירות את ההיררכיה הרגולטורית ואת ההקלות לעסקים קטנים אשר הנפיקו מניות.

- בנובמבר 2017, יו"ר רשות ניירות ערך, פרופ' שמואל האוזר, והמשנה ליועץ המשפטי לממשלה עו"ד מאיר לוין, הגישו לשר האוצר משה כחלון ולשרת המשפטים איילת שקד את דוח הביניים של הצוות הבין-משרדי לבחינת הקמת בורסה ייעודית לחברות קטנות בישראל. עיקרי ההמלצות מדו"ח הביניים כוללות הקמת בורסה ייעודית, בבורסה בתל אביב או מחוצה לה, אשר תהיה תחת פיקוח של רשות ניירות ערך. כמו כן, בשלב ההנפקה הראשונה לציבור, ימונה ספונסר לחברה שתפקידו העיקרי יהיה ללוות את החברה בהיבטים הרגולטוריים והעסקיים בהנפקה. החברות שיונפקו ייהנו מרגולציה מופחתת שתבוא לידי ביטוי בתדירות נמוכה יותר של פרסום דוחות כספיים וכן בביטול חובת פרסום תיאור עסקי התאגיד והחלפתו בפרסום דוח הנהלה מורחב.
- במרץ 2016, אושר חוק נתוני אשראי. לפי החוק, בשנת 2018 יוקם מאגר מידע לנתוני אשראי הניתן למשקי הבית ולעסקים קטנים ובינוניים. מהלך זה צפוי להגביר את התחרות ואת הנגישות למידע בשוק האשראי בישראל.

2. עסקים קטנים ובינוניים בכלכלה המקומית

- עסקים עצמאיים, ללא מועסקים, מהווים 50.2% מכלל העסקים ומהווים 9.1% מכלל העובדים במגזר העסקי בישראל.
- עסקים זעירים (4-1 מועסקים) מהווים 34.5% מכלל העסקים ומועסקים בהם 11.6% מכלל העובדים במגזר העסקי.
- עסקים קטנים (5-19 מועסקים) מהווים 11.7% מכלל העסקים ומועסקים בהם 18.7% מכלל העובדים במגזר העסקי.
- עסקים בינוניים (20-99 מועסקים) מהווים 3.1% מכלל העסקים ומועסקים בהם 21.7% מכלל העובדים במגזר העסקי.
- רק 0.5% מהעסקים בישראל מעסיקים מעל 100 עובדים ומועסקים בהם 38.9% מכלל העובדים במגזר העסקי.

טבלה מס.1: מספר העסקים ומספר המשרות במגזר העסקי לפי קבוצות גודל, 2015

כמות עובדים	כמות עסקים	
260,018	260,018	עצמאים
331,883	178,844	עסקים זעירים
534,778	60,415	עסקים קטנים
622,296	16,085	עסקים בינוניים
1,114,036	2,773	עסקים גדולים
2,863,011	518,135	סה"כ

מקור: הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, 2016

3. אשראי לעסקים קטנים ובינוניים

אשראי בנקאי הינו מקור המימון העיקרי לעסקים קטנים ובינוניים. מעל 80% מן האשראי לעסקים אלו מקורו מהבנקים. כ-97% מהאשראי הבנקאי לעסקים קטנים ובינוניים בישראל מקורו מאחד מחמשת הבנקים הגדולים בישראל.

הבנק המרכזי (בנק ישראל) מחייב את הבנקים לפרסם את נתוני האשראי שלהם גם בחלוקה לפי גודל העסקים.

עד לשנת 2016, לכל בנק הייתה הגדרה משלו למגזרי הפעילות הפיקוחיים (גודל העסק), ללא הוראות אחידות בין הבנקים.

החל משנת 2016, בהתאם להוראות חדשות של בנק ישראל, מגזרי הפעילות בפיקוח הוגדרו בצורה אחידה על בסיס מחזור הפעילות של העסק (מחזור מכירות שנתי או היקף הכנסות שנתי) באופן הבא:

עסק זעיר: עסק שמחזור פעילותו קטן מ-10 מיליוני ₪.

עסק קטן: עסק שמחזור פעילותו גדול או שווה ל-10 מיליוני ₪ וקטן מ-50 מיליוני ₪.

עסק בינוני: עסק שמחזור פעילותו גדול או שווה ל-50 מיליוני ₪ וקטן מ-250 מיליוני ₪.

עסק גדול: עסק שמחזור פעילותו גדול או שווה ל-250 מיליוני ₪.

3.1 בנקים

בין השנים 2007-2015 חל גידול של 34% באשראי הבנקאי לעסקים קטנים ובינוניים (כולל ירידה חדה בשנת 2009).

בדוחות הכספיים השנתיים לשנת 2016, הוצגו נתונים השוואתיים לשנה אחת בלבד ולכן לא ניתן להשוות בין נתוני האשראי לפי מגזרי הפעילות כפי שהוגדרו בהוראות של בנק ישראל של שנת 2016 לנתוני האשראי בשנים שלפני 2015.

הנתונים האחרונים שפורסמו בדוחות המבוקרים של הבנקים הם נתוני הרבעון השלישי לשנת 2017. על פי נתונים אלה ניתן לראות גידול של כ-8% בהיקף האשראי הבנקאי לעסקים קטנים ובינוניים ביחס לשנת 2016, לעומת גידול של כ-5% בהיקף כלל האשראי הבנקאי העסקי.

טבלה מס.2: היקף האשראי לעסקים בישראל, מיליארדי ₪

1-9/2017	2016	2015	
276.6	256.8	255.8	אשראי לעסקים קטנים ובינוניים
439.5	416.9	411.7	סה"כ אשראי לעסקים

מקור: הדוחות הכספיים של הבנקים בישראל

3.2 תנאי אשראי

3.2.1 עלויות האשראי הבנקאי לעסקים קטנים ובינוניים

הבנקים בישראל אינם מפרסמים נתונים רשמיים של שיעורי הריבית הממוצעים הנגבים על אשראי לעסקים. לפיכך, ביצענו הערכה של עלויות האשראי הבנקאי לעסקים על ידי חילוץ של המידע הרלוונטי מהדוחות הכספיים של חמשת הבנקים הגדולים בישראל המחויבים לפרסם את היקף האשראי שהם חילקו, לפי מגזרי הפעילות השונים.

עלויות האשראי המוערכות לשלושת המגזרים הרלוונטיים (עסקים זעירים וקטנים, בינוניים וגדולים) חושבו כיחס שבין המרווח מפעילות מתן אשראי, שהתקבל מכל מגזר, לבין סך האשראי הממוצע לתקופה. עלויות האשראי כפי שמתבטאות בהערכה זו כוללות את כלל העלויות המושטות על עסקים, כלומר עלויות ריבית ועמלות.

טבלה מס.3: עלויות האשראי הבנקאי (ריבית + עמלות) לעסקים לפי גודל עסק

1-9/2017	1-9/2016	2016	2015	
2.46%	2.35%	3.23%	3.16%	עסקים זעירים, קטנים ובינוניים
2.73%	2.60%	3.61%	3.46%	עסקים זעירים וקטנים
1.80%	1.77%	2.35%	2.44%	עסקים בינוניים
1.54%	1.47%	1.96%	2.01%	עסקים גדולים
0.92%	0.88%	1.27%	1.15%	פער עלויות האשראי בין עסקים גדולים לבין עסקים זעירים, קטנים ובינוניים

מקור: הדוחות הכספיים של הבנקים בישראל

מכיוון שהנתון של מרווח מפעילות מתן אשראי הוא נתון מצטבר, ולא נתון מאזני, לא ניתן להשוות את עלויות האשראי המתקבלות עבור תשעת החודשים הראשונים של שנת 2017, לעלויות האשראי המתקבלות עם הנתונים של שנת 2016.

בין השנים 2015 ו-2016, עלות האשראי לעסקים קטנים ובינוניים עלתה, בפרט בקרב עסקים זעירים וקטנים, בעוד עסקים בינוניים וגדולים נהנו מהפחתה בעלויות. העסקים הזעירים והקטנים חוו עלייה של 4.3% בעלויות האשראי. לעומת זאת, העסקים הבינוניים והעסקים הגדולים נהנו מירידה של 3.7% ו-2.5% בעלויות האשראי, בהתאמה. כתוצאה מכך, התרחב פער עלויות האשראי בין עסקים גדולים לבין עסקים זעירים, קטנים ובינוניים ב-0.12 נקודות אחוז בתקופה זו.

מנתוני עלויות האשראי של תשעת החודשים הראשונים של שנת 2017, בהשוואה לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, ניתן לראות עליה בעלויות האשראי בכל מגזרי הפעילות. כמו כן, עלויות האשראי לעסקים זעירים וקטנים הן הגבוהות ביותר מבין כלל מגזרי הפעילות העסקיים. עלויות האשראי לעסקים בינוניים גבוהות מעלויות האשראי לעסקים גדולים.

3.2.2 עלות עמלות על אשראי לעסקים קטנים ובינוניים

טבלה מס. 4: עמלות טיפול מקסימליות בהלוואות (מעל 100 אלף ₪) לעסקים קטנים ובינוניים*

2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009		
1.5%	1.5%	1.5%	1.5%	-	-	-	-	% מסך ההלוואה	בנק לאומי
10,000	10,000	10,000	10,000	-	-	-	-	עמלה מקסימלית (₪)	
1%	1%	1%	1%	1%	1%	-	-	% מסך ההלוואה	בנק הפועלים
15,000	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000	-	-	עמלה מקסימלית (₪)	
1.25%	1.25%	1.25%	1.25%	-	-	-	-	% מסך ההלוואה	בנק מזרחי
10,000	10,000	10,000	10,000	-	-	-	-	עמלה מקסימלית (₪)	
2.5%	2.5%	2.5%	2.5%	2.5%	2.5%	2.5%	2.5%	% מסך ההלוואה	בנק דיסקונט
30,000	30,000	30,000	30,000	30,000	30,000	30,000	30,000	עמלה מקסימלית (₪)	
1.7%	1.7%	1.7%	2%	2%	2%	2%	2%	% מסך ההלוואה	הבנק הבינלאומי
10,000	10,000	10,000	12,000	12,000	12,000	12,000	12,000	עמלה מקסימלית (₪)	

מקור: הדוחות הכספיים של חמשת הבנקים הגדולים בישראל

* הערות לטבלה 4:

- כל הנתונים הינם העמלות המקסימליות שמותר לגבות מעסק על הלוואת מעל ל- 100 אלף ₪. העמלה המקסימלית נקבעת כאחוז מסך ההלוואה עד לתקרה מסוימת.
- הנתונים הינם של עמלות על אשראי שאינו למטרת רכישת דירה.
- עד לשנת 2012, עמלות האשראי התייחסו להלוואות מעל 50 אלף ₪. החל משנת 2013 השתנו הקריטריונים בהצהרות הבנקים להלוואות מעל 100 אלף ₪, אך שיעורי העמלות נותרו כמעט ללא שינוי.
- הניתוח מראה שיש הבדל בין העמלות שגובה כל בנק, אך בשמונה השנים האחרונות הן נותרו למעשה ללא שינוי, מלבד הפחתה של הבנק הבינלאומי בשנת 2014.
- מלבד בנק הפועלים, אשר מצהיר במפורש על פטור מעמלות להלוואות מתחת ל-100 אלף ₪, הבנקים האחרים לא פרסמו מדיניות מפורשת בעניין.

מנתוני עמלות הקצאת מסגרת האשראי המקסימליות אותן גובות חמשת הבנקים הגדולים בישראל, ניתן לראות כי בארבע השנים האחרונות עמלות אלה נשארו יציבות בכל חמשת הבנקים הגדולים וכן כי קיימים פערים משמעותיים בין הבנקים השונים.

טבלה מס. 5: עמלות הקצאת מסגרת אשראי מקסימליות (%)

2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	
1.81	1.81	1.81	1.81					2.01	בנק לאומי
1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	בנק הפועלים
2.45	2.45	2.45	2.45	2.45	2.45	2.45	2.25		בנק מזרחי
2.16	2.16	2.16	2.16	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50	בנק דיסקונט
2.10	2.10	2.10	2.10	2.30	2.50	2.50	2.50	2.50	הבנק הבינלאומי

מקור: הדוחות הכספיים של חמשת הבנקים הגדולים בישראל

4. מקורות נוספים למימון עסקים קטנים ובינוניים

4.1 קרנות הון סיכון

בשנת 2016, סך ההשקעות של קרנות הון סיכון בהייטק בישראל הגיע לשיא שנתי של 4.8 מיליארד דולר, גידול של 10.9% לעומת השקעה של 4.3 מיליארד דולר בשנת 2015.

למרות הסכום הכולל הגבוה יותר, שיעור הצמיחה בהשקעות נמצא בהאטה בשנתיים האחרונות, מצמיחה של 42% בשנת 2014 ל-11% בשנת 2016. זאת ועוד, השנה אופיינה במספר נמוך יותר של סבבי גיוס, לצד ממוצע גבוה יותר של גיוס הון לכל סבב גיוס (הממוצע לסבב גיוס, אשר עולה בהתמדה בחמש השנים האחרונות, הגיע ל-7.2 מיליון דולר בשנת 2016, גבוה ב-19% מ-5.1 מיליון דולר – הממוצע בחמש השנים האחרונות).

קרנות הון סיכון ישראליות השקיעו סכום כולל של 634 מיליון דולר בחברות היי-טק ישראליות, גידול של 1.1% לעומת 627 מיליון דולר שהושקעו בשנת 2015. בחמש השנים האחרונות, קרנות הון סיכון ישראליות השקיעו יותר ויותר, החל מהשקעה של 482 מיליון

דולר בשנת 2012, ועד להשקעה הנוכחית בשנת 2016. עם זאת, באותה תקופה, שיעור ההון שהושקע על ידי קרנות ישראליות מסך ההון שהושקע ירד מ-26% ב-2012 ל-13% ב-2016, הנתון הנמוך ביותר עד כה.

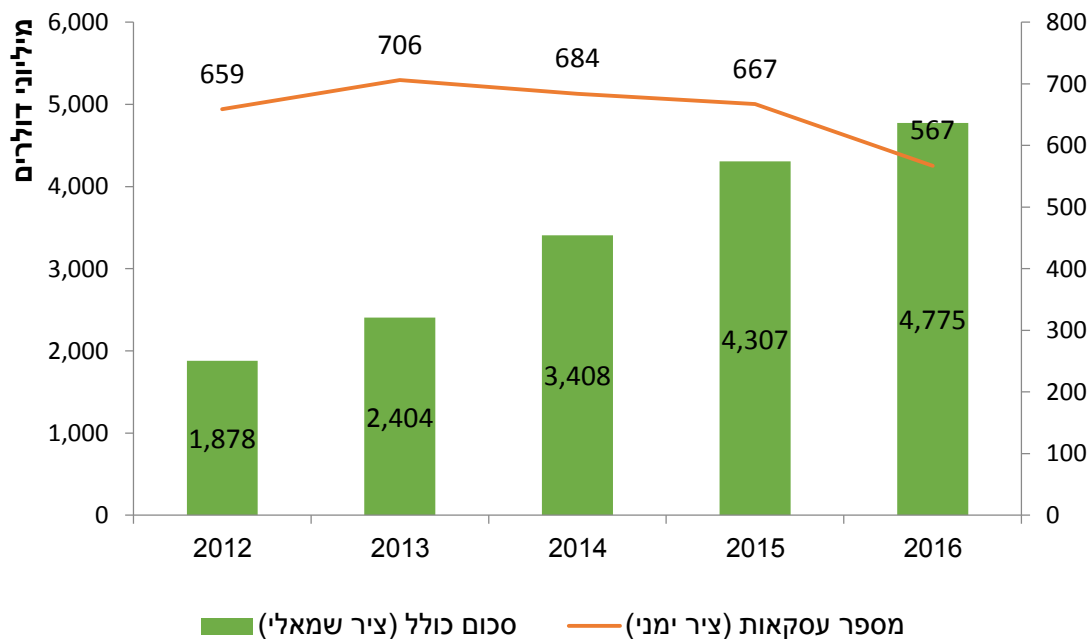
טבלה מס.6: השקעות של קרנות הון סיכון בישראל

2016	2015	2014	2013	2012	יחידות	
4,775	4,307	3,408	2,404	1,878	מיליוני דולרים	סה"כ השקעות
10.9	26.4	41.8	28	-9.5	%	סה"כ השקעות (שיעור גידול)
13	15	17	24	26	%	שיעור השקעת קרנות הון סיכון ישראליות מסה"כ ההשקעה

מקור: מידע מתוך IVC Research Center

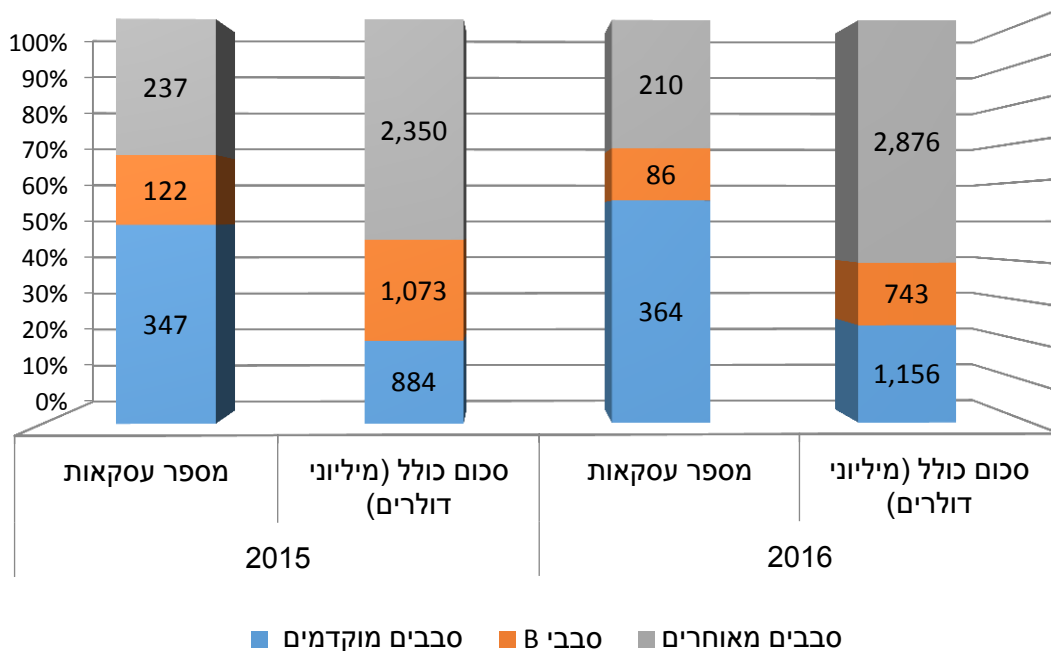
www.ivc-online.com/Research-Center/IVC-Publications/IVC-Surveys/High-Tech-Capital-Raising

איור מס.1: גיוס הון בהייטק הישראלי, 2012-2016

איור מס.2: עסקאות בהייטק הישראלי לפי סבב גיוס, 2015-2016

מקור: מידע מתוך IVC Research Center

www.ivc-online.com/Research-Center/IVC-Publications/IVC-Surveys/High-Tech-Capital-Raising

4.2 מכשירי השקעה נוספים

4.2.1 ליסינג ופקטורינג

עיקר שוק הליסינג בישראל הינו בתחום הרכב (בשנת 2016, 8% מהרכבים ו-24.6% מהרכבים החדשים בישראל הם בבעלות חברות ליסינג).

ישנן שש חברות ציבוריות המעניקות אשראי באמצעות פקטורינג, ניכיון שיקים ושירותי אשראי שונים לעסקים קטנים ובינוניים.

נכון למאי 2017, היקף תיק האשראי של חברות אלו הסתכם בכ-2.5 מיליארד ₪.

4.2.2 מיקרו מימון ומימון חדשני

בשנים האחרונות צמח בישראל שוק חדש להלוואות P2P. ישנן פלטפורמות מקוונות המחברות בין לווים למלווים ללא צורך במתווך או אמצעי קישור. בדרך זו, שני הצדדים יכולים לקבל תנאים טובים יותר. המלווים יכולים להפחית את הסיכון על ידי גיוון התיק תוך כדי חלוקה למספר רב של לווים ועסקים קטנים.

ביולי 2017 הממשלה אישרה הצעת חוק להסדרת פעילות של חברות אינטרנט בתחום הנ"ל. בין היתר, החוק קובע כי בגין הלוואות עד סכום של 1 מיליון ₪ לעסק, לא יידרש פיקוח של הרשות לניירות ערך על הפלטפורמה המתווכת, אלא רק של רשות שוק ההון, פתרון שאמור לאפשר גם לעסקים קטנים לקבל הלוואות המונים, על ידי הפחתת הרגולציה ומניעת פיקוח כפול.

מעבר לכך, ישנן קרנות הלוואות פילנתרופיות, כגון קרן "קורת" ו"האגודה הישראלית להלוואות ללא ריבית" המספקות פתרונות מיקרו-מימון.

4.2.3 אחרים (קצבאות ומענקים)

פותחו מספר תכניות ממשלתיות שנועדו לעודד תעסוקה בקרב אוכלוסיות ממוקדות, בעיקר בפריפריה, על ידי סיוע לעסקים קטנים ובינוניים בהעסקת עובדים חדשים ובהכשרתם. תוכניות נוספות, גם כן בחסות הממשלה, מעודדות עסקים קטנים ובינוניים להשקיע בציוד חדש על מנת להגדיל את הפריזון.

תכניות מעין אלו כלולות במסלולי הסיוע של הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, רשות ההשקעות ורשות החדשנות וכן תכניות סיוע ליזמים עולים ותושבים חוזרים במסגרת משרד הקליטה.

4.2.4 מימון המונים

במרץ 2017 רשות ניירות ערך קבעה תקנות למימון המונים עבור חברות מחקר ופיתוח ועבור עסקים קטנים ובינוניים.

בנובמבר 2017, אישרה ועדת הכספים של הכנסת את יוזמת רשות ניירות ערך לתיקון תקנות מימון המונים. התיקון שאושר מרחיב את ההסדר ומאפשר לתאגידים אפיק נוסף לגיוס חוב באמצעות פלטפורמות מימון המונים, ללא צורך בגילוי זהותם. על פי אפיק זה הפלטפורמה היא שבוחרת עבור המשקיע את ההלוואות הספציפיות בהן ישקיע, מבין מבחר ההלוואות המצויות במאגר שלה, כאשר המשקיע הוא שקובע את סכום ההשקעה ואת רמת הסיכון בה הוא מעוניין.

מדובר בהקלה שאמורה לסייע לעסקים הקטנים והבינוניים בהשגת מימון לפעילותם, ללא צורך בדיווח למשקיעים אודות זהותם, פעילותם, המבנה התאגידי שלהם ופרטי התוכניות העסקיות שלהם.

5. אינדיקטורים נוספים

5.1 חובות פגומים

איכות האשראי לעסקים קטנים ובינוניים נבחנת בדרך כלל על פי מספר פרמטרים. אחד הפרמטרים הינו היחס בין הפסדי האשראי הבנקאי במגזר עסקים קטנים ובינוניים לבין הפסדי האשראי של עסקים גדולים.

בחודש ינואר 2011 פרסם בנק ישראל הנחיות כיצד להעריך טוב יותר את איכות האשראי, המהווה "מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי". בין השנים 2011 ל-2015, שיעור הפסדי האשראי מסך האשראי שהונפק היה גבוה יותר עבור אשראי לעסקים קטנים בהשוואה לכלל המגזר העסקי.

טבלה מס.7: הפסדי אשראי לפי גודל עסק, ממוצע משוקלל

1-9/2017	1-9/2016	2016	2015	
0.45%	0.16%	0.37%	0.26%	עסקים זעירים וקטנים
-0.35%	-0.28%	-0.21%	-0.17%	עסקים בינוניים
-0.28%	-0.58%	-0.68%	-0.09%	עסקים גדולים
0.03%	-0.21%	-0.14%	0.05%	כלל העסקים

מקור: הדוחות הכספיים של הבנקים בישראל

בשנת 2016, פרט למגזר הפעילות "עסקים זעירים וקטנים", שרשם הפסדי אשראי, שאר מגזרי הפעילות רשמו ביטולים של הפסדי אשראי. מגזר העסקים הבינוניים רשם שיעור גבוה יותר של ביטול הפסדי אשראי, בהשוואה לשיעור ביטול הפסדי האשראי של כלל המגזר העסקי.

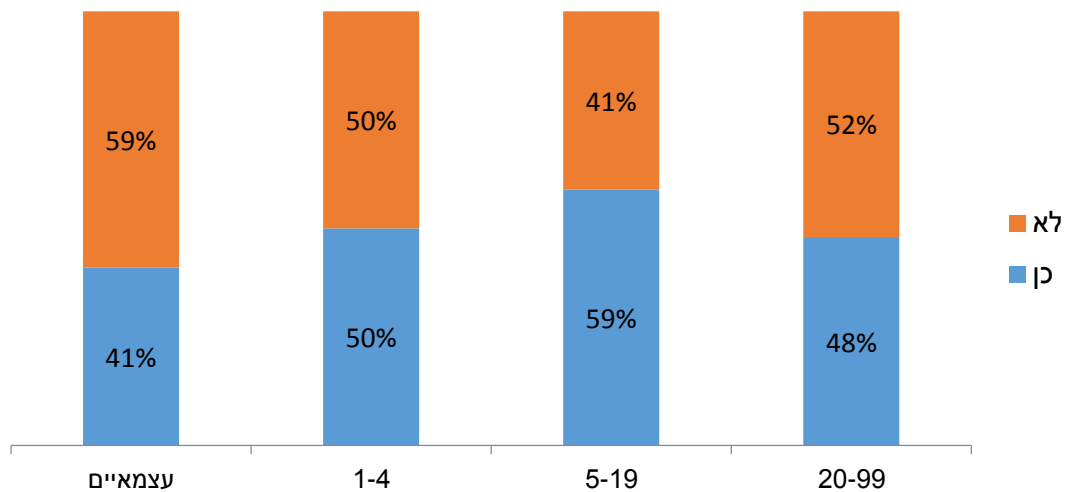
בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2017, הוצאות הבנקים בגין הפסדי אשראי במגזר העסקים הזעירים והקטנים, עלו לעומת התקופה המקבילה אשתקד. במגזר העסקים הבינוניים נרשמו ביטולי הפסדי אשראי בשיעור גבוה מן התקופה המקבילה אשתקד.

5.2 פיגור בתשלומים מלקוחות

על סמך סקר בקרב עסקים שערכה הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים ב-2016 עולה כי: ממוצע פיגורי תשלומים, בפעילות עסקים מול עסקים (B2B) בשנת 2016 היה 57.2 ימים. ממוצע פיגורי תשלומים, בפעילות עסקים מול צרכנים (B2C) בשנת 2016 היה 63.0 ימים. ממוצע פיגורי תשלומים, בפעילות עסקים מול גופים ציבוריים בשנת 2016 היה 71.8 ימים. סקר של הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים מראה את שיעור העסקים הקטנים והבינוניים שסבלו מפיגור במועד קבלת תשלומים מלקוחות:

איור מס.3: עסקים שסבלו מפיגור של תשלומים שהתקבלו מלקוחות, לפי גודל עסק, 2016

מקור: הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, 2016

5.3 פעילות הכונס הרשמי

לאחר עליה רצופה בין השנים 2009 ל-2013, בהן מספר פשיטות הרגל בישראל עלו פי 2.7 עד ל-5,610 פשיטות רגל, החלה ירידה בשנים 2014-2015. עם זאת, בשנת 2016 נרשם זינוק של 53% לעומת השנה הקודמת ומספר פשיטות הרגל הגיע לשיא של 7,900 עסקים. מספר צווי הכינוס שניתנו נמצא בעלייה מתמדת מאז 2009 ורמתו כיום, 16,138, גבוה כמעט פי 4 מרמתו בשנת 2009. נתונים על מספר בקשות לפירוק זמינים החל משנת 2013 ועלו בכ- 20% בתקופה זו. מספר צווי הפירוק נותרו יציבים למדי, בטווח שבין 495 ל-602 בתקופה שבין 2009 ל-2016. נתוני משרד המשפטים אינם מפרידים בין עסקים קטנים ובינוניים לעסקים אחרים.

עם זאת, לא ניתן להתעלם מן הרפורמה שנעשתה בהליך פשיטת רגל שעודכנה ב-01.09.2103, אשר סביר שיש לה השפעה רבה על הגידול במספר פשיטות הרגל בישראל. ההליך טרם הרפורמה היה ארוך, מסורבל ומרובה התדיינויות משפטיות, אשר רבות מהן טכניות בעיקרן, דבר שמנע מעסקים רבים לבחור באופציה הזו. לנוכח זאת, במטרה להביא להגשמת תכליות הליך פשיטת הרגל במסגרת החקיקה הקיימת, עדכן הכונס הרשמי את גישתו באשר לניהול הליכי פשיטת הרגל הנפתחים לבקשות חייב וקבע מתווה מעודכן ומובנה שמטרתו ניהול מערכת, יעיל, מידתי וצודק יותר של ההליך.

טבלה מס.8: פשיטות רגל וצווי כינוס ופירוק

2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	
16,138	14,756	13,228	11,256	10,342	8,145	6,216	4,058	מספר צווי כינוס שניתנו
7,900	5,175	5,322	5,610	5,000	3,737	2,834	2,061	מספר פשיטות רגל
887	879	795	740	-	-	-	-	מספק בקשות לפירוק
602	551	520	495	584	555	579	565	מספר צווי פירוק שניתנו

מקור: משרד המשפטים

6. מדיניות הממשלה

6.1 ערביות ממשלתיות להלוואות לעסקים קטנים ובינוניים

תאריך עדכון: 29.05.2017

שם התוכנית: הקרן להלוואות בערבות מדינה לעסקים קטנים ובינוניים.

תאריך התחלה: 9/2003, 3/2016 (קרן חדשה עם גופים מוסדיים).

מטרות: עזרה בפיתוח והרחבת עסקים קטנים ובינוניים בכל הסקטורים.

מקורות מימון: בנקים וגופים מוסדיים. המדינה מספקת חלק מהערבויות להלוואות.

ועדת ההיגוי: החשב הכללי במשרד האוצר, הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים.

התאמה:

- עסקים קטנים ובינוניים מוגדרים כעסקים עם הכנסה שנתית מתחת ל-100 מיליון ₪ (עסקים קטנים מוגדרים כעסקים עם הכנסה שנתית נמוכה מ-25 מיליון ש"ח).
- ההלוואה תאושר רק לאחר בדיקה של הגופים המתאמים, הבנק וועדת האשראי.

תנאי מימון:

- מקסימום מימון: עד 500 אלף ₪ לעסקים חדשים, או עסקים עם הכנסה נמוכה מ-6.25 מיליון ₪. 8% ממחזור המכירות לעסקים קטנים ובינוניים עם הכנסות בטווח של בין 6.25-100 מיליון ₪. 15% ממחזור המכירות לעסקים יצואנים.
- ההלוואה ניתנת לתקופה של עד 5 שנים (עם הסתייגות להשקעות בעסקים בענף התעשייה, להם ניתן לאשר פריסה עד 12 שנים). קיימת תקופת גרייס בתשלומי הקרן של עד חצי שנה.
- 60%-85% מההלוואה הינה בערבות המדינה. נדרשת ערבות אישית של בעלי החברה והבנקים עשויים לדרוש ביטחונות נוספים בשיעור של עד 25%.
- הריבית אינה קבועה במנגנון הקרן, אך בדרך כלל היא הריבית המקובלת במערכת הבנקאית להלוואות מסוג זה, ותנאי ההלוואה מאושרים על ידי וועדת האשראי של הקרן.

תנאי התכנית:

- יחס של לפחות 30%-70% בין היקף ההלוואות לעסקים קטנים והיקף ההלוואות לעסקים בינוניים.
- גובה הערבות המקסימאלי של המדינה – 1.8 מיליארד ₪ (מאז ההוראה החדשה משנת 2016).

נתונים סטטיסטיים:

- כ-50 אלף עסקים נעזרו בקרן הקודמת לקבלת הלוואה.
  - ממרץ 2016 עד סוף יוני 2017, כ-4,300 עסקים נעזרו בקרן החדשה לקבלת הלוואה.
- הקרן נחנכה על מנת לעזור לפתח ולהרחיב עסקים קטנים ובינוניים בכל ענפי הכלכלה. הממשלה מתפקדת כערבה להלוואה שהעסק לוקח מהבנק, על מנת שהבנקים יעניקו הלוואות לעסקים האלה למרות בטחונות לא מספקים. במקום בטחונות, העסקים נדרשים להגיש תכנית עסקית מפורטת, על בסיסה מנותחת הבקשה לאשראי וכן לעבור בדיקה כלכלית על ידי גוף מתאם.
- הקרן מנוהלת ע"י ועדה של הקרן לעסקים קטנים ובינוניים, כאשר גם למשרד האוצר ולמשרד הכלכלה נציגים בוועדה.

קרנות הבנקים לעסקים קטנים ובינוניים וגופים מוסדיים נבחרו בתהליך של מכרז. הבנקים והגופים המוסדיים ממנפים את התקציב שמוקצב להם ע"י הממשלה.

הערבות האינדיבידואלית לכל הלוואה נעה בין 60% ל-85%, תלוי בתנאי המימון וסוג העסק. סך הערבות מוגבלת ליחס מינוף אשר מסוכם עם כל זוכה במכרז.

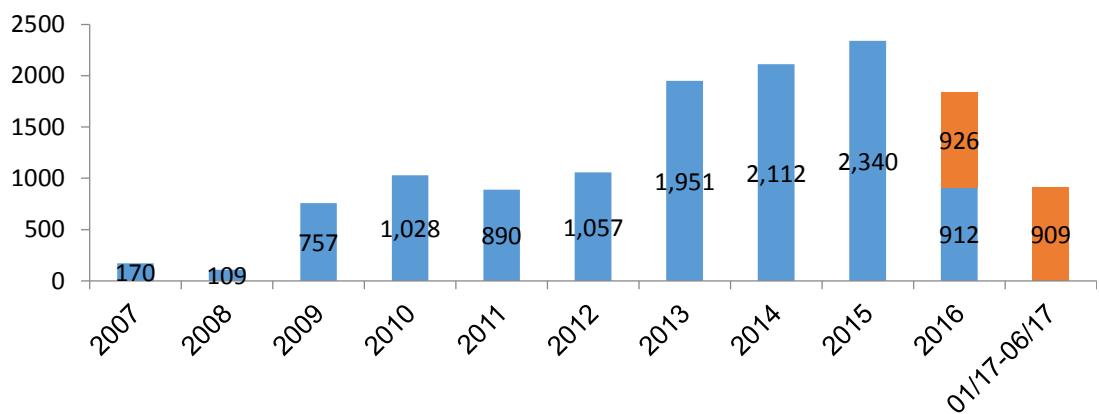
במהלך השנים 2007-2017 היו בישראל מספר קרנות הלוואות בערבות מדינה לעסקים קטנים ובינוניים:

1. הקרן לעסקים קטנים
2. הקרן לעסקים בינוניים
3. הקרן ליצואנים
4. הקרן לעולים עצמאיים

בשנת 2012, קרנות 1 עד 3 התאחדו לקרן אחת, שנקראה הקרן לעסקים קטנים ובינוניים. הקרן לעסקים קטנים ובינוניים מושתתת על נתינת הלוואות מהבנקים שנבחרו במכרז. הבנקים והגופים המוסדיים ממנפים את התקציב שניתן להם ע"י הממשלה פי 11.

במרץ 2016 הוקמה קרן חדשה לעסקים קטנים ובינוניים והיא החליפה את הקרן הישנה. בשונה מהקרנות הישנות, מקור המימון לקרן זו, בנוסף לבנקים, מכיל בתוכו כסף של גופים מוסדיים (חברות ביטוח), על מנת להרחיב את האשראי הניתן לעסקים. בנוסף, שיפורים נוספים הוצגו לעסקים, בהם פתיחת הלוואה ייעודית להשקעות תעשייתיות והעלאת האשראי המקסימאלי ליצואנים.

איור מס. 4: היקף הלוואות בערבות מדינה לעסקים קטנים ובינוניים (מיליוני ₪), 2007-2017

■ במסגרת הקרן הישנה (עד 03/2016) ■ במסגרת הקרן החדשה (החל מ-04/2016)
מקור: החשב הכללי, משרד האוצר

הנתונים מראים שסך ההלוואות בשנת 2015 היה פי 14 יותר גבוה מאשר סך ההלוואות ב-2007. בשנת 2015 ניתנו הלוואות בסכום כולל של 2,340 מיליון ₪, לעומת 170 מיליון ₪ בשנת 2007.

עלייה משמעותית בגובה ההלוואות התרחשה ב-2009, בעקבות המשבר הכלכלי העולמי ובעקבות הקמת הקרן לעסקים בינוניים. עליה נוספת התרחשה בשנים 2012-2013 בעקבות הקמת קרן חדשה לעסקים קטנים ובינוניים (על ידי איחוד 3 קרנות שהיו קיימות באותה תקופה).

6.2 קרן SAWA להלוואות חוץ בנקאיות

תאריך עדכון: 28.5.2017

שם התוכנית: SAWA הלוואה חוץ בנקאית

תאריך התחלה: 2006, החל מ-2011 בשיתוף פעולה עם משרד הכלכלה והתעשייה.

מטרות: ההלוואות של קרן SAWA מיועדות לעסקים קטנים בלבד, בבעלות נשים ערביות, עם מחזור חודשי של עד 50 אלף ₪ (לרוב מדובר בהכנסות נמוכות בהרבה).

מקור המימון: KIEDF (קרן פילנטרופית) ומשרד הכלכלה והתעשייה.

סוגי מימון וסוכנים: KIEDF, הלוואות, ערביות, ליווי עסקי.

התאמה:

- עסקים קטנים ובינוניים עם מחזור שנתי נמוך מ-600 אלף ₪.
- ההלוואה תאושר רק לאחר בדיקות נאותות של הגוף המתאם, הבנק ונציג ציבור של ועדת האשראי.

תנאי הלוואה:

- הלוואה אישית – עד 10 אלף ₪.
- אופציה להלוואה עד ל-30 אלף ₪ בתנאים הבאים:
  1. העסק קיים מעל שנה
  2. אין הגבלות למלווה
  3. ערב אחד
  4. אין תקופת חמלה. החזר עד שלוש שנים.
  5. עמלות עד 9% מגובה ההלוואה.

- הלוואה נוספת בערבות קבוצתית – ניתן להגיש בקשה מספר רב של פעמים (לאחר החזר מלא של ההלוואה הקודמת).
- ההלוואה ניתנת לתקופה של עד 3 שנים.

תנאי התוכנית: ראה תנאי הלוואה.

נתונים סטטיסטיים:

משנת 2011 עד מאי 2017, SAWA העניקה 5,961 הלוואות, בסכום כולל של מעל 45 מיליון ₪ (עם הפסדי אשראי של 1.8%) ועזרה להקים ולפתח 4,000 עסקים זעירים.

6.3 קרנות הון צמיחה

תאריך עדכון: 28.5.2017

שם התוכנית: קרנות הון צמיחה

התחלה: 2016

מטרות: מימון לטווח הארוך. גישור על הפערים שקיימים היום בין הצרכים של העסק למימון הקיים בשוק.

מקורות מימון: קרנות הון סיכון (פנינסולה וקוגיטו קפיטל), בסיוע של הממשלה.

סוגי מימון וסוכנים: קרנות הון סיכון. השקעות הון בחסות ממשלתית.

התאמה: עסקים עם מחזור של 10-130 מיליון ₪.

תנאי מימון: לפחות 3 מיליון ₪ לעסק אחד (אלא אם זאת השקעה מתמשכת).

תנאי תוכנית:

- הקרנות יגייסו 300-450 מיליון ₪ ממשקיעים פרטיים ומוסדות.
- משקיע פרטי מוגבל לעד 40% מהשקעת הקרן.
- הממשלה תשקיע עד 25% מהשקעת הקרן.
- תקופת השקעה: עד 5 שנים מיום הסגירה הראשון או עד שהקרן השקיעה 90% מן ההתחייבויות שלה.
- רשת ביטחון – במקרה של הפסדים בסוף התוכנית, הממשלה תישא בחלק מההפסד, תלוי בגובה ההפסד.

נתונים סטטיסטיים:

עד מאי 2017, פנינסולה חתמה על 4 עסקאות בשווי 55 מיליון ש"ח. על פי פרסומים בתקשורת, עד כה ביצעה הקרן כעשר עסקאות בהיקף כולל של 150 מיליון ₪, בין היתר עם החברות ג'וגאנו, אקסייט, בזלת, אשפלסט, ניקוי הגליל, מור טכנולוגיות וגלולי.

7. סיכום נתוני מימון לעסקים קטנים ובינוניים

טבלה מס.9: נתונים נבחרים למימון עסקים קטנים ובינוניים

2016	2015	יחידות	אינדיקטור
256.8	255.8	מיליארדי ₪	היקף אשראי לעסקים קטנים ובינוניים
416.9	411.7	מיליארדי ₪	גובה הלוואות, כולל
0.37	0.26	%	ממוצע משוקלל של הפסדי אשראי בעסקים זעירים וקטנים
-0.21	-0.17	%	ממוצע משוקלל של הפסדי אשראי בעסקים בינוניים
-0.68	-0.09	%	ממוצע משוקלל של הפסדי אשראי בעסקים גדולים
3.23	3.16	%	עלויות מימון, עסקים קטנים ובינוניים
1.96	2.01	%	עלויות מימון, עסקים גדולים
1.27	1.15	%	מרווח עלויות מימון
4,775	4,307	מיליוני \$	השקעות הון סיכון (סיד, שלב מוקדם והון צמיחה)
7,900	5,175		מספר פשיטות רגל
887	879		מספר בקשות לפירוק
602	551		מספר צווי פירוק

8. הפניות

אינדיקטור	הגדרה	מקור
הלוואות לעסקים קטנים ובינוניים	דוחות כספיים של הבנקים המסחריים	
הלוואות לכלל העסקים	דוחות כספיים של הבנקים המסחריים	
הקצן להלוואות בערבות מדינה	החשב הכללי, משרד האוצר	
שיעור ריבית ממוצעת להלוואות בנקאיות לעסקים קטנים ובינוניים	מרווח מפעילות מתן אשראי, לחלק ביתרת האשראי הממוצע	דוחות כספיים של הבנקים המסחריים ונתונים מבנק ישראל
שיעור ריבית ממוצעת להלוואות בנקאיות לעסקים גדולים	מרווח מפעילות מתן אשראי, לחלק ביתרת האשראי הממוצע	דוחות כספיים של הבנקים המסחריים ונתונים מבנק ישראל
מרווח שיעור הריבית	המרווח בין שיעור הריבית לעסקים קטנים ובינוניים, לבין שיעור הריבית לעסקים גדולים.	דוחות כספיים של הבנקים המסחריים ונתונים מבנק ישראל
עמלות אשראי	עמלות הנגבות עבור הקצאת מסגרת אשראי ועבור הלוואות שאינן לדיור, מעל ל-100 אלף ₪	תעריפונים של 5 הבנקים המסחריים הגדולים
הפסדי אשראי של הבנקים בהלוואות לעסקים קטנים ובינוניים		דוחות כספיים של הבנקים המסחריים
פיגורי תשלומים בפעילות עסקים מול עסקים		סקר עסקים שנערך על ידי הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים
מספר צווי פשיטת רגל		משרד המשפטים, דו"ח הכונס הרשמי לשנת 2016
מספר בקשות לפירוק		משרד המשפטים, דו"ח הכונס הרשמי לשנת 2016
הון סיכון וצמיחה בעסקים קטנים ובינוניים		דו"ח סיכום פעילות קרנות הון סיכון בישראל בשנת 2016 וב-9 החודשים הראשונים של שנת 2017.

נספח א. הגדרה לסוגי עסק לפי הבנקים השונים בישראלים (לפי מחזור פעילות)

החל משנת 2016 – הגדרה אחידה לכל הבנקים:

- עסק קטן: מחזור פעילות קטן מ-50 מיליון ₪.
- עסק בינוני: מחזור פעילות גדול מ-50 מיליון ₪ וקטן מ-250 מיליון ₪.
- עסק גדול: מחזור פעילות גדול או שווה ל-250 מיליון ₪.

עד שנת 2016 (במיליוני ש"ח):

קטגוריה	יחידות	לאומי	הפועלים	מזרחי	דיסקונט	הבינלאומי
עסקים קטנים	אשראי	עד 10	עד 6	עד 6	עד 5	עד 5
	מחזור שנתי	עד 20	עד 30	עד 30	עד 15	עד 25
עסק בינוני ("סקטור מסחרי")	אשראי	10-120	6-100	6-25	5-50	עד 40
	מחזור שנתי	20-400	30-400	30-120	15-150	25-200
עסק גדול ("סקטור עסקי")	אשראי	מעל 120	מעל 100	מעל 25	מעל 50	מעל 40
	מחזור שנתי	מעל 400	מעל 500	מעל 120	מעל 150	מעל 200